

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru na téma Vztahy mezi EU a Tureckem před zasedáním Evropské rady v prosinci 2004 (Stanovisko z vlastní iniciativy)

(2004/C 302/17)

Dne 28. ledna 2004 se Evropský hospodářský a sociální výbor z vlastní iniciativy rozhodl zpracovat v souladu s Článkem 29 svého Jednacího řádu stanovisko na téma: „Vztahy mezi EU a Tureckem před zasedáním Evropské rady v prosinci 2004“

Oddělení externích vztahů, které má starosti přípravu činnosti Výboru k tomuto tématu, schválilo toto stanovisko 7. června 2004. Reportérem byl Tom Etty.

Na svém 410. plenárním zasedání ve dnech 30. června 2004 a 1. července 2004 (zasedání ze dne 1. července 2004) Evropský hospodářský a sociální výbor schválil toto stanovisko v poměru 166 hlasů pro, 17 hlasů proti a 28 členů se zdrželo hlasování:

1. Východiska

1.1 EHSV sleduje vývoj v Turecku již mnoho let. Turecko přistoupilo k ES v roce 1963, o členství požádalo v roce 1987 a členem celní unie EU se stalo v roce 1995.

1.2 Prostřednictvím Společného poradního výboru, který byl založen v rámci organizací občanské společnosti v Turecku a který pracuje od roku 1995, má EHSV podrobné informace o touhách zájmových sociálních a hospodářských skupin v Turecku ohledně členství jejich země v EU. Výbor vždy bral zřetel na tyto touhy a upřímně doufá, že na Evropském summitu v prosinci 2004 bude možné dojít k závěru, že Turecko splnilo kodaňská konvergenční kritéria z roku 1993 a tudíž bude rozhodnuto otevřít přístupová jednání bez prodlevy.

1.3 Turecko již několik desetiletí dokazuje, že se jednoznačně orientuje na Evropu.

1.4 Turecko je sekulární zemí s převážně muslimským obyvatelstvem. Jako taková chce působit jako moderní a sekulární demokracie. Je významným příkladem zemí, které mají převážně muslimské obyvatelstvo a které si přejí posílit své politické struktury ve smyslu sekularizace a demokracie. V den, kdy by Turecko vstoupilo do Evropské unie, by dokázala Unie, jak vysoké úrovně dosáhl její pluralismus, a to tím, jak by řídila dialog mezi kulturami a náboženstvími a svou rolí mluvčího za mír a rovnost na světě.

1.5 Turecko je demograficky mladá země s rychle rostoucí ekonomikou s vysokým potenciálem. Bylo by ale nesprávné ji nadále považovat jen za velký trh pro evropské vývozy nebo za oblast vhodnou pro investice s nízkými náklady.

1.6 Turecko v průběhu let na jedné straně hrálo úlohu nárazníkové zóny a na druhé straně mostu mezi západem a východem, ale nikdy se nepřestalo považovat za evropskou zemi. Pokud se Turecko dokáže stát členem EU, mohlo by ještě jednoznačným způsobem podporovat aktivity EU v oblasti zabránění konfliktům, zvláště díky svým vynikajícím vztahům s oblastí Střední Asie, státy Blízkého východu a oblastí Perského zálivu.

2. Úvod

2.1 Vztahy mezi EU a Tureckem se v současnosti a po zbytek tohoto roku se budou dále řídit tím, zda budou či nebudou zahájena jednání o přistoupení. Evropský summit o tom rozhodne na svém zasedání v prosinci 2004.

2.2 Toto rozhodnutí bude rozhodující událostí během období více než patnácti let, kdy Turecko čekalo na jasně formulovanou odpověď na svou žádost o přijetí za člena EU. Na zasedání Rady v Helsinkách v prosinci 1999 dostalo Turecko statut kandidátské země. Na zasedání Rady v Kodani v prosinci 2002 bylo rozhodnuto, že jednání bude zahájeno, pokud bude v té době Turecko plnit kodaňská politická kritéria z roku 1993. Jejich splnění mělo být základní podmínkou zahájení cesty k plnoprávnému členství.

2.3 Rozhodnutí, které má být učiněno, má samozřejmě ohromný význam pro Turecko i pro EU.

2.4 Doposud jsou výsledky sledování příslušného vývoje v Turecku Evropskou komisí pozitivní. Podle Komise jsou výsledky reformního procesu za poslední dva až tři roky obzvláště impozantní. Jenže je nutné dosáhnout dalšího významného pokroku v oblasti nezávislosti soudnictví, svobody slova, úlohy armády a kulturních práv – zvláště v jihovýchodních oblastech.

Evropský parlament došel ve své poslední zprávě o Turecku k podobnému hodnocení. Domnívá se, že bez ohledu na dosa- vadní úsilí Turecko ještě kodaňská politická kritéria neplní. Hlavní nedostatky se týkají Ústavy z roku 1982, která byla přijata za vojenské vlády. Reformy, ke kterým došlo od roku 2001, doposud neodstranily její v zásadě autoritářskou povahu. Další podstatné nedostatky se týkají, dle Evropského parlamentu, praktického uskutečňování reform, přetrvávajícího mučení na policejních služebnách, zastrasování organizací zabývajících se lidskými právy a nedodržování práv menšin (zvláště Kurdů).

2.5 Turecko nejenže uskutečnilo významný legislativní program, ale zavedlo i zásadní kroky nutné k dodržování těchto právních předpisů v praxi.

2.6 Toto stanovisko bylo zpracováno, mimo jiné, na základě významné práce, kterou vykonal Společný poradní výbor EU-Turecko. Díky tomu mohl EHSV vzít v úvahu názory, tužby a očekávání podstatné části občanské společnosti v Turecku.

3. Obecné připomínky

3.1 Od samého počátku musí být zřejmé, že nejpodstatnější otázky, kterými se EHSV musí v tomto okamžiku zabývat, se v zásadě týkají politických otázek demokracie, zákonnosti, lidských práv a ochrany menšin, v souladu se závěry zasedání Rady v Kodani v prosinci 2002.

3.2 Bude se pojednávat o ekonomických kritériích a o *acquis* jen v tom případě, kdy pokrok, který v jejich případě Turecko dosáhlo, bude možno považovat za příspěvek k posilování lidských práv, občanské společnosti a demokracie.

3.3 EHSV podrobně prostudoval nejnovější důležité informace, zvláště Pravidelnou zprávu Evropské komise za rok 2003 o pokroku Turecka směrem k přistoupení, Zprávu Evropského parlamentu o Turecku z dubna 2004 a Zprávu Rady Evropy o lidských právech v Turecku z prosince 2003. Sdílí obecné hodnocení reformního procesu tak, jak je vyjádřeno v těchto zprávách. Za příspěvek tohoto stanoviska považuje zařazení politických kritérií, které mají pro zájmové hospodářské a sociální skupiny zvláštní důležitost. Proto se toto stanovisko soustředí na tyto aspekty.

3.4 Pro EHSV jsou zvláště důležitá tato politická kritéria:

- dodržování lidských práv (zvláště sdružovacího práva a práva na kolektivní vyjednávání; práv žen a kulturních práv menšin);
- demokracie, zvláště pokud jde o potenciální vliv zájmových hospodářských a sociálních skupin obecně na politické rozhodování;
- svoboda slova, svobodné sdělovací prostředky; a
- úloha armády v turecké společnosti, zvláště v hospodářském a společenském životě.

3.5 Na zasedání rady v roce 1999 v Helsinkách bylo jasně vyhlášeno, že uskutečňování reformu v Turecku bude hodnoceno na základě stejných kritérií platných pro přistoupení, jako v případě jiných kandidátských zemí.

3.6 V této souvislosti je třeba poznamenat, že některé státy, s nimiž byla jednání o přistoupení zahájena před několika lety, očividně v okamžiku jejich zahájení tato politická kritéria nesplňovaly. V některých z nich závažné nedostatky neustále přetrvávají, i nyní když se staly členy EU. V této souvislosti nás napadají takové podstatné věci jako korupce, nezávislost soudnictví a zacházení s menšinami. Proto považujeme za nutné prohlásit, že podle našeho názoru by Turecko nejen mělo být hodnoceno na základě stejných kritérií, jako ostatní kandidátské země, ale že tato kritéria musí být i stejným způsobem použita.

3.7 V prosinci 2002, když Rada vyslovila lhůtu k přijetí jednoznačného rozhodnutí, zda budou s Tureckem zahájena jednání, toto rozhodnutí mohlo znamenat jenom jediné, a to, že tehdy Turecko již učinilo takový pokrok, který ospravedlňoval očekávání, že pokud během následujících dvaceti čtyř měsíců vynaloží dostatečné úsilí, dokáže skutečně odstranit i zbývající nedostatky. Pokud by tomu tak nemělo být, potom by bylo zbytečné a nespravedlivé Turecku tuto perspektivu poskytovat.

3.7.1 Pokud jde o některé zbývající klíčové problémy, jako je úloha armády ve společnosti a zacházení s menšinami (zvláště s Kurdy na jihovýchodě země), které po řadu desetiletí procházely složitým vývojem, jsou dva roky velmi krátká lhůta. Proto je reálné usuzovat, že Rada určitě neměla na mysli, že Turecko dokáže zcela splnit politická kritéria do prosince 2004.

3.7.2 Pokud je tento výklad rozhodnutí Rady z prosince 1992 správný, zůstává otázka, jaký pokrok a v oblasti kterých politických kritérií lze reálně od Turecka před zahájením jednání požadovat.

3.8 V rámci stávající debaty o zahájení jednání o přistoupení s Tureckem se neustále odkazuje na otázku Kypru. V úvahu byla vzata kladná úloha, kterou Turecko sehrálo v rámci svého úsilí najít řešení a následná 65 % podpora kyperských Turků v hlasování o znovusjednocení ostrova. Kypr bezpochyby zůstává problémem nejvyššího významu, jak principiálně tak i z hlediska politické reality. Ale máme-li se věrně a čestně držet závěrů kodaňského zasedání Rady v prosinci 2002, jak jsou uvedeny v odstavci 2.2., EU nemůže udělat z vyřešení kyperského problému novou podmínku pro zahájení jednání, protože by to znamenalo kladení dalších dodatečných podmínek.

4. Konkrétní připomínky

4.1 Lidská práva

4.1.1 Zájmové hospodářské a sociální skupiny se široce podílejí na řešení otázek sdružovacího práva a práva na kolektivní vyjednávání, v souladu s Úmluvami MOP č. 87 a 98 a s Evropskou sociální chartou. Turecko ratifikovalo obě Úmluvy MOP a přistoupilo i k Evropské sociální chartě. Vyjadřuje výhrady k Článku 5 (sdružovací právo) a 6 (právo na kolektivní vyjednávání, právo na stávku) Charty.

4.1.2 Za poslední dvě desetiletí a zvláště v důsledku vojenského převratu v září 1980 docházelo k závažnému porušování těchto práv. Vojenský režim šel tak daleko, že do Ústavy z roku 1982 zahrnul řadu ustanovení závažným způsobem porušujících základní odborová práva.

4.1.3 V posledních letech bylo několik těchto článků a právních předpisů změněno.

4.1.4 Významné odchylky od základních Úmluv NOP ale stále přetrvávají. Zvláště Článek 54 Ústavy nadále obsahuje podrobná omezení práva na stávku. Článek 51 Ústavy, v němž jsou uvedeny podmínky volby odborových funkcionářů, byl změněn tak, aby byl v souladu s Úmluvou MOP č. 87. V běhu jsou pokusy (iniciativy) o změnu podobných ustanovení zákona č. 2821, o odborových organizacích, a zákona č. 2822, o kolektivních smlouvách, stávce a výluce. Ovšem na základě zprávy Výboru expertů z roku 2004 o ratifikovaných úmluvách NOP předložené na Mezinárodní konferenci práce vláda nedávno zahájila na základě těchto právních předpisů soudní řízení proti odborové konfederaci DISK, která je jedním z členů Společného poradního výboru EU-Turecko.

4.1.5 Již déle než dvacet let dozorcí orgány MOP (nezávislý Expertní výbor pro úmluvy, Výbor ILC (International Labour Conference) pro úmluvy i Výbor pro svobodu sdružování (Správní rady) zásadním způsobem kritizují tato porušování a podávají návrhy, jakým způsobem s nimi má Turecko přestat. Akce jednotlivých tureckých vlád k nápravě situace jsou neuspokojivě pomalé a bohužel stále chybí náznaky zlepšení.

4.1.6 Zpráva o sociálním dialogu a o hospodářských a sociálních právech v Turecku, která vzešla z 12. schůze Společného konzultačního výboru EU-Turecko⁽¹⁾, zvláště zdůraznila omezení práva na sdružování a práva na stávku ve veřejném sektoru. Přes řadu reforem právních předpisů týkajících se činnosti odborů a pracovněprávních vztahů, stále ještě přetrvávají.

4.1.7 Pokud jde o sdružovací právo v nevládních (neziskových) organizacích, existují právní překážky obsažené v zákoně

o sdružování, které se mimo jiné týkají členství, získávání prostředků a rozsahu činností. Činnost těchto organizací je v praxi často vážně omezována. Nevládní organizace, o nichž se má za to, že zastávají protivládní stanovisko nekonfrontačně, jsou infiltrovány, pečlivě sledovány, cenzurovány, atd.

4.1.8 Nadace věnující se (náboženským) menšinám mají problémy zvláště v souvislosti se svými majetkovými právy. Zdá se, že vláda je ochotna tato omezení odstranit a umožnit tak jejich svobodnou činnost. Bylo přislíbeno, že ke zlepšení dojde na jaře roku 2004, ale to nebylo doposud splněno.

4.1.8.1 Závažné problémy nadále zůstávají v oblasti přípravy duchovních menšinových náboženství, zvláště pak řecké ortodoxní církve. Teologická škola v Halki je uzavřena již déle než třicet let.

4.1.9 Pokud jde o práva žen, výbor upozorňuje na několik závažných vad, přestože Turecko ratifikovalo základní Úmluvy MOP o rovném odměňování (č. 100) a o diskriminaci v zaměstnání a povolání (č. 111). Tyto úmluvy jsou implementovány v právních předpisech s některými výjimkami (např. existují právní překážky v přístupu žen k některým povoláním). Jejich praktické uplatňování naráží na řadu slabin, např. pokud jde o rovné odměňování osob se stejnou kvalifikací za stejnou práci a o přístup k některým kvalitním pracovním místům. Podobné problémy existují v mnoha členských zemích EU.

4.1.9.1 Dalším závažným problémem je otázka vlivných kriminálních sítí, které provozují prostituci i vnitrostátní i mezinárodní obchod se ženami, dívkami, dětmi a orgány.

4.1.10 Navzdory významným změnám v legislativě přetrvávají v současné době vážné problémy pokud jde o zacházení s Kurdy v praxi. Jejich kulturní práva jako menšiny ještě nejsou dostatečně uznávána, přes některá nedávná významná zlepšení, jako je vysílání v kurdštině. V Turecku je statut menšiny přiznáván jen náboženským menšinám, v souladu s Dohodou v Lausanne z roku 1923, která se též zmiňuje jen o náboženských menšinách.

4.2 Demokracie

4.2.1 Pod tímto titulkem by EHSV chtěl ještě jednou zdůraznit potenciální význam nové Hospodářské a sociální rady Turecka. Může podstatně přispět k posílení demokratických procesů při rozhodování o významných hospodářských a společenských otázkách prostřednictvím plodných diskusí mezi nejrepresentativnějšími zájmovými skupinami a vládou. V tomto smyslu se jedná o podstatně více, než jen o prvek sociálního dialogu tak, jak se o tom Komise zmiňuje ve své Pravidelné zprávě.

⁽¹⁾ „Social dialogue and economic and social rights in Turkey“.

4.2.2 Turecká Hospodářská a sociální rada byla zřízena v roce 2001. Předsedá jí premiér a na její práci se podílí několik ministrů vlády. Od svého vzniku nebyla svolávána, dokud se před půl druhým rokem nedostala k moci současná vláda. Doposud se podle plánu sešla třikrát, ale v žádném případě nepracuje v souladu s doporučením ve zprávě o sociálním dialogu a hospodářských a sociálních právech Společného poradního výboru EU-Turecko, jak je uvedeno v odstavci 4.1.6 výše. Spíše se zdá, že se jedná o diskusní klub, kde se pronášejí projevy a probíhá bezvýsledná diskuse, a nikoli o vlivný orgán, v němž zájmové hospodářské a sociální skupiny v rámci oficiální diskuse s vládou vynakládají závažné úsilí k tomu, aby dosáhly vzájemného souhlasu týkajícího se obtížných otázek v oblasti jejich specializace a činnosti. Je zřejmé, že takový orgán a taková činnost nevzniknou přes noc. Ale doposud vláda neposkytla organizacím, které jsou v Radě zastoupeny, motivaci ke skutečné spolupráci, například tím, že je ujistí a dokáže jim, že v případě dosažení zásadního kompromisu se tento kompromis podstatným způsobem odrazí i v politice vlády. EHSV doufá, že turecká vláda bude vážně a konstruktivně spolupracovat s Hospodářskou a sociální radou v zájmu toho, aby se mohla stát významným prvkem demokratizace v Turecku. V únoru tohoto roku vláda oznámila, že hodlá změnit složení Hospodářské a sociální rady a zvláště své vlastní dominantní postavení v ní.

4.2.3 Výbor by dále chtěl zdůraznit význam svobody slova a svobodných sdělovacích prostředků pro demokratický proces v Turecku. Uznává, že v této oblasti došlo k významným reformám. Současně ale sdílí obavy komisaře pro lidská práva Rady Evropy, že některé změny (například Ústavy) by mohly být vykládány tak, že budou ještě více omezující než ustanovení, které nahradily. Kromě toho praktická aplikace a výklad nových článků je podstatnou zkouškou těchto reforem, stejně jako reforem v jiných oblastech. Předchozí zkušenosti bohužel ukazují nedostatečnou důslednost v těchto oblastech.

4.3 Úloha ozbrojených sil v turecké společnosti

4.3.1 EHSV si je vědom, jakou důležitou roli hrály a hrají ozbrojené síly v dějinách země i v turecké společnosti v současnosti. Bere na vědomí, že za určitých okolností je tato role kladná. Je ale nutno si povšimnout, že mnohé potíže, jimž dnes Turecko při plnění Kodaňských politických kritérií z roku 1993 čelí, vyplývají z příliš široké a podstatné účasti armády na životě společnosti. Tuto účast je nutno na základě konkrétního programu a přesně dodržovaného časového plánu odstranit.

4.3.2 EHSV si uvědomuje, že takovou dominantní roli v mnoha oblastech života, která podstatně přesahuje obvyklou úlohu armády (obrana, vnitřní bezpečnost), nelze odstranit během velmi krátké doby. Jenže Turecko musí být jednoznačně upozorněno na to, že chce-li se stát členem EU, úloha armády musí být omezena na takové úkoly, které má armáda v ostatních členských zemích, t.j. na zajištění vnější a vnitřní bezpečnosti státu a na účast na mezinárodních operacích pod demokratickou kontrolou parlamentu.

4.3.3 Dále k věci, kterou již projednávala Evropská komise a Evropský parlament (mimo jiné, úloha a složení Rady národní bezpečnosti, politická odpovědnost za vojenský rozpočet, zastoupení vojáků v civilních orgánech v oblasti školství a audiovizuálních médií), je zde nutno poznamenat, že armáda a armádní důstojníci mají též prominentní postavení v hospodářském životě země. Zákon z roku 2003 stanoví, že do konce roku 2004 budou do celkového státního rozpočtu zahrnuty oba zvláštní rozpočtové fondy armády a od roku 2007 přestanou existovat jako samostatná skupina. To znamená, že od roku 2007 bude rozpočet armády zcela pod demokratickou kontrolou. V současnosti si však armáda uchovává významnou moc v turecké společnosti a ekonomice: existuje rozsáhlá oblast vlivu armády, oficiální i neoficiální, která se musí zprůhlednit stejným způsobem jako ekonomické aktivity. Tento ekonomický aspekt byl doposud v rámci debat v EU o významné úloze armády v turecké společnosti zanedbáván. Evropský parlament se této otázce věnuje ve své poslední zprávě.

5. Závěry a doporučení

5.1 EHSV považuje Turecko za rozvíjející se demokracii, která zvláště od prosince 2002 dosáhla ve svém úsilí o plnění Kodaňských politických kritérií významného pokroku.

5.2 Turecko by nejenom mělo před zahájením jednání splnit stejná politická kritéria jako ostatní kandidátské země, ale jeho výkony v rámci reformního procesu by se též měly hodnotit stejnými měřítky, jako v případě ostatních kandidátských zemí. EU by měla vynaložit maximální úsilí, aby nikoho ani nenapadlo, že používá dvojí metr.

5.3 Závěry zasedání Rady v Kodani v roce 2002 znamenají, že EU byla v té době přesvědčena, že Turecko, vynaloží-li dostatečné úsilí, dokáže politická kritéria během dvouleté lhůty splnit. Pokud jde o některé oblasti, které jsou pod vlivem starých tradic a praxe, mohlo to znamenat pouze to, že úplné splnění politických kritérií do prosince 2004 není přece jen možné a že se hledá dosažení určité kritické úrovně skutečného pokroku, jež bude stačit k zahájení jednání. Politická kritéria dnes zcela neplní i některé z nových členských zemí, které prošly úplným negociačním procesem.

5.3.1 V těchto konkrétních oblastech ale EU může a musí reálně požadovat, aby Turecko do konce roku 2004 dosáhlo takového věrohodného pokroku, aby se dalo očekávat, že tím překročí „bod, odkud není návratu“. Zřejmými příklady jsou úloha armády a zacházení s menšinami, zvláště Kurdy na jihovýchodě země. EHSV naléhá, aby reformy týkající se snížení moci armády v celé společnosti stejně jako ty týkající se kulturních práv menšin pokračovaly ve stejném tempu a stejným směrem a věří, že v budoucnosti nedojde k žádnému vývoji špatným směrem, což by ohrozilo průběh přístupových jednání.

5.3.2 Úloha armády, mimo jejích základních funkcí v oblasti obrany a bezpečnosti, se musí rozhodným způsobem snížit, aby mohla EU věřit tomu, že proces, který v zemi probíhá, je nevratný. Rozpočet armády musí být plně pod demokratickou kontrolou. Ekonomický vliv armády by měl být zprůhledněn a měla by být přijata vhodná opatření, která by zaručovala tuto průhlednost i v budoucnosti.

5.3.3 EU by měla pokračovat v debatě s Tureckem o definici menšin (kterou Turecko vykládá v souladu s Dohodou v Lausanne), s ohledem na obtíže, které tím vznikají Turecku v případě bezvýhradné ratifikace i praktické implementace příslušných mezinárodních smluv. V rámci této debaty by měla EU vzít zcela v úvahu skutečnost, že i některé z jejích pětadvaceti členských zemí též používají úzkou definici menšin, což působí tentýž problém.

5.3.3.1 EHSV odkazuje na práci, kterou v nedávné době vykonal Společný poradní výbor oblasti regionálního rozvoje⁽¹⁾ a zdůrazňuje význam aktivní regionální politiky rozvoje v Turecku, jež by s podporou EU vytvořila příležitost k aktivní účasti obyvatelstva jihovýchodních (i dalších) oblastí Turecka na hospodářském a sociálním rozvoji regionu. Postupně přejí-

(1) Zpráva o regionální disparitě v Turecku/Regionální rozvoj vydaná pí. Cassinovou a p. Cuvenem.

mání norem regionální politiky EU ze strany Turecka vytváří možnost podporovat širší a důsledné partnerství mezi organizacemi občanské společnosti – zvláště svobodnými, nezávislými a reprezentativními zájmovými hospodářskými a sociálními skupinami na jedné straně a příslušnými orgány na straně druhé. Společně by si měly vytvořit sdílený názor na politiku rozvoje. Je třeba podporovat výměnu zkušeností mezi EU a tureckými společensko-ekonomickými organizacemi.

5.3.3.2 EHSV se zájmem zaznamenává iniciativy turecké vlády, jako je Zákon 2000, o náhradě za škody, které způsobily bezpečnostní síly při boji proti terorismu a „Násilně vysídleným osobám“ a v rámci projektu Zpět do vesnice a rehabilitace EHSV považuje pro důvěryhodnost reformem týkající se práv obyvatelstva jihovýchodních provincií za velmi důležité, aby byly tyto iniciativy nastartovány a tak přinesly svým obětem konkrétní pomoc ještě před prosincem 2004.

5.4 V jiných oblastech, jako jsou lidská práva, kde Turecko již dlouho diskutuje s MOP a s Radou Evropy a kde změny nevyžadují, nebo alespoň nevyžadují do té míry, aby bylo zcela vykořeněno dlouhodobé mocenské postavení, tradice a víra, by Turecku mělo být umožněno, aby od nynějška do konce roku 2004 prokázalo, že dosáhlo dostatečného pokroku a že plní podmínky, o nichž ví tak dlouho. Například, do té doby musí být ukončeno porušování Úmluv MOP č. 87 a 98, které již trvá asi čtvrt století. Musí být odstraněna i nedemokratická omezení činnosti nevládních organizací obsažená v zákoně o sdružování i v každodenní praxi. Reformní proces, který probíhá v Turecku, vzbuzuje pozitivní očekávání. Ale v této oblasti musejí být do daného termínu předvedeny konkrétní a komplexní výsledky.

5.5 Turecká Hospodářská a sociální rada by se měla již během tohoto roku podstatně více zapojovat do přípravy hospodářské a sociální politiky. Vláda se s ní musí radit o klíčových otázkách v těchto oblastech a musí ukázat, že její názory a rady bere vážně. Pouze tehdy, dostanou-li zájmové ekonomické a sociální skupiny skutečnou odpovědnost a budou-li za její převzetí odměněny, může vláda očekávat, že budou brát vážně Radu i plány, které s ní vláda má. EHSV bere se zájmem na vědomí, že vláda připravuje reorganizaci Hospodářské a sociální rady. To by se ale nemělo stát důvodem pro další odkládání aktivní účasti organizací občanské společnosti na vytváření hospodářské a sociální politiky v Turecku.

5.6 V zájmu posílení občanské společnosti v Turecku musí vláda nejen zastavit své vměšování do činností skutečných nevládních organizací a hospodářských a sociálních zájmových skupin. Měla by raději podporovat jejich vznik, usnadňovat jejich činnost a spolupracovat s nimi.

5.7 Podle názoru EHSV je nutno přijmout kladné rozhodnutí o zahájení jednání o přistoupení k EU s Tureckem, jestliže turecká vláda do prosince:

- přijme opatření ve smyslu požadavků týkajících se úlohy armády v turecké společnosti v souladu s odstavci 4.3.1 a 4.3.2 výše;
- prokáže na základě konkrétních opatření odhodlání plně uskutečnit v praxi právní reformy týkající se kulturních práv Kurdů žijících v jihovýchodních provinciích státu
- začne v praxi provádět i vyjádřené záměry a potvrzené závazky týkající se dobrovolného návratu, rehabilitace a odškodnění obětí násilí v jihovýchodních oblastech v osmdesátých a devadesátých letech 20. století;
- uvede legislativu a praxi ohledně základních odborových práv a svobod zcela do souladu s Úmluvami MOP č. 87 a 98;
- odstraní ze zákona o sdružování veškerá nedemokratická ustanovení a přestane v praxi omezovat svobodnou činnost skutečných organizací občanské společnosti včetně církevních seskupení, a

Brusel, 1. července 2004.

— vytvoří podmínky pro svobodnou a nezávislou činnost Hospodářské a sociální rady Turecka i základy pro smysluplnou a konstruktivní spolupráci s touto Radou.

5.8. EHSV se domnívá, že reformy, které doposud provedla vláda Turecka, pokud jde o problémy týkající se role armády ve společnosti stejně jako pokud jde o problémy týkající se kulturních práv Kurdů v jihovýchodních oblastech, představují výrazný pokrok požadovaný ve výše uvedeném odstavci 5.3.1.

5.9. Navíc, pokud budou body uvedené v posledních čtyřech odázkách odstavce 5.7 splněny do prosince 2004, EHSV se domnívá, že tím bude vytvořen spolehlivý základ pro otevření jednání, které časem povedou k vzájemně výhodným výsledkům. V tomto případě zastává EHSV stanovisko, aby každá evropská instituce, včetně EHSV, začala analyzovat všechny prvky dopadu, který bude mít přistoupení Turecka jak na fungování, tak na koncepci Evropské unie. Evropská unie, která bude tímto značně rozšířena a prohloubena, bude potřebovat značné porozumění evropského veřejného mínění.

5.10. Bez ohledu na rozhodnutí prosincového zasedání Rady bude EHSV nadále rozvíjet plodnou spolupráci s organizacemi občanské společnosti v Turecku.

Prezident

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Roger BRIESCH
